

universitātes avīze

OTRDIENA,
4. NOVEMBRIS
2003. GADS

Latvijas Universitātes izdevums (iznāk kopš 25.09.1922.)

№5

aktualitāte

Latvijas Republikas proklamēšanas 85. gadadiena

Foto no R. Treije grāmatas "Latvijas diplomātija un diplomāti (1918 - 1940)"

Gatavošanās manifestācijai Rīgā 1921. gada 27. janvārī

Mūsu valsts vēstures izpēte turpinās

Latvijas valstij 18. novembrī jubileja. Sarunā ar vēsturnieku, profesoru INESI FELDMANI atklāti daži daudznozīmīgi aspekti Latvijas vēsturē, ieskicēti pētniecības plāni un uzsvērtas valsts jubilejas nozīmība.

- Kādas ir jūsu pašreizējās zinātniskās intereses?

- Pētu Latvijas vēsturi periodā starp abiem pasaules kariem, kā arī Otrā pasaules kara laikā. Var runāt par vairākiem pētniecības virzieniem, konkrēti es esmu aplūkojis Latvijas valsts starptautiskās atzišanas jautājumu, ārpolitikas pamattendences trīsdesmitajos gados. Esmu uzrakstījis vairākus rakstus par Vācijas attiecībām, tuva man ir vācbaltiešu vēsture starpkaru periodā. Vēsturnieku komisijas ietvaros, kur vadu vienu no pētniecības grupām, pētu latviešu leģiona vēsturi salīdzinošā aspektā. Svarīgs uzdevums ir parādīt, ka Eiropas vēsturē latviešu leģions Otrā pasaules kara gados nav nekāds izņēmums. Pašreiz rakstu aptverošu monogrāfiju par vācbaltiešiem un Latvijas un Vācijas attiecībām. Vienlaikus tiek risināti daudzi citi jautājumi. Šobrīd vadu starptautisku projektu, kuru izstrādā piecu vēsturnieku grupa. Mūsu uzdevums ir uz-

rakstīt darbu "Latvijas vēsture XX gadsimtā". Tas jau tuvojas noslēgumam, top ar amerikāņu fonda "Demokrātijas attīstība" un Latvijas sūtniecības Maskavā atbalstu un pamatā domāts Krievijas lasītājam.

- Cik objektīva ir vēsture kā zinātne?

- Vēsture ir gan sociāla, gan humanitāra zinātne. Tajā ir liels subjektivisma moments, jo to raksta vēsturnieki, kurš balstās uz saviem priekšstatiem. Ir vairākas metodes, kā vēsturnieki cenšas pēc iespējas vairāk izslēgt subjektivisma faktoru. Viena no tām - jebkuru vēstures problēmu aplūkot, izmantojot iespējami plašāku avotu bāzi un dažādākos izcelsmes avotus.

Vēsture kā cilvēku kolektīvās atmiņas atspoguļojums ir arī ļoti emocionāla. Vēsturnieku darbs var saniknot vai sajūsmīnāt lasītāju. Tas atkarīgs no tā, kāds ir lasītāju priekšstats par vēsturi, ko nosaka zināšanas, intelekts, kultūras un nacionālā pieredze.

Vēsture ir vienlaicīgi zinātne un māksla. Augstu kotējas tie pētnieku darbi, kas ne tikai satur dziļu zinātnisku analīzi, bet ir arī ļoti saistoši uzrakstīti un ietver talantīgu stāstījumu par notikušo. Reti to izdodas apvienot līdzīgās proporcijās.

- Vai pašreizējās demokrātijas apstākļos kā vēsturnieki varat strādāt brīvi, bez politiskā spiediena?

- Tieša spiediena uz vēsturnieku nav, netiešais ir sabiedrībā valdošās idejas. Sabiedrības nostādnes vēsturnieku ietekmē, bet parasti jau viņš cenšas būt no tām pēc iespējas brīvāks, kas ir visai grūti.

Minēšu piemēru no Otrā pasaules kara vēstures. "Uzvarētāju vēsture" par šo karu manā skatījumā ir ļoti ierobežota, vienpusīga, politizēta un amorāla. Tā balstās uz uzvarētāju viedokli jautājumā par to, kas ir kara noziegums, bet tādus pašus noziegumus jau bija izdarījuši arī uzvarētāji. Tagad parādās jauni darbi, piemēram, angļu autora Bivora grāmata "Berlīnes krišana", kur atklāts, kādus šausmīgus noziegumus pret Vācijas civiliedzīvotājiem izdarīja Sarkanarmija, bet tie taču nekad nav tikuši kvalificēti kā nosodāmi kara noziegumi. Viena no jaunākajām diskusijām vēsturnieku vidū ir par to, cik attaisnojama bija Vācijas pilsētu masveida bombardēšana Otrā pasaules kara laikā. Tiek izteikti dažādi viedokļi, arī tāds, ka šī bombardēšana bija virzīta uz civiliedzīvotāju mas-

3. lpp. ►

Šajā numurā par jubilāriem - Latvijas valsti, Sociālo zinātņu fakultātes docentu Ā. Kleckinu un Pedagoģijas un psiholoģijas fakultāti

sveicam

"Vienkārši pateica - runās Ābrams Kleckins"

ĀBRAMS KLECKINS - žurnālistu vidū liela autoritāte, kuras viedokli ieklausās un kuru ņem vērā. Nekad nav bijis padotais - mācējis sevi tā nostādīt un tā arī justies. Jau pirmajā kursā arī man līcis justies kā kolēģei, jo allaž uzsvēris, ka pēc dažiem gadiem taču tādi kļūsim.

Šogad oktobrī docentam Ā. Kleckinam dzīves un darba jubileja, tādēļ sarunā būs arī ekskurss pagātnē.

- Universitātē oficiāli strādāju 30 gadus. Atjaunoja Žurnālistikas nodaļu - M. Lejete mani uzaicināja strādāt, un es piekritu. Manu izvēli iespaidoja vairāki apstākļi. Es taču iesaistījos žurnālistikā pēc Staļina nāves un totāla asiņaina terora gala, pēc PSKP 20. kongresa. Universitātē rīkojām komjaunatnes konferenci un nepaklausījam norādījumiem, ievēlējām priekšniekus pēc saviem ieskatiem. Šķita, ka dzīve var mainīties un to var mainīt uz labo pusi. Biju tādā vecumā, kad tic, ka tomēr daudz var izdarīt. Taču pēc "Prāgas pavasara" apspiešanas un padomju tankiem Prāgas ielās 1968. gada augustā es vairs negribēju strādāt žurnālistikā. Beidzot sapratu, ka šī iekārta nav spējīga mainīties. Otrs apstāklis-

man patīk strādāt ar studentiem.

Man vienmēr ir bijis pietiekami plašs darbības lauks arī ārpus Universitātes, un te tik ilgi esmu tāpēc, ka man pa istam interesējies tikties ar studentiem. Pārējais vienmēr bijis pakārtots. Es nekad īpaši neesmu interesējies par Universitātes kopējām "lielajām" lietām, esmu pat nedaudz no tā visa stāvējis malā.

Turpinu strādāt, jo man tas sagādā prieku un, cik es varu saprast, pagaidām arī studentiem nav nekas preti. Tas ir ļoti svarīgi. Ja tā nebūtu, es nekad neturpinātu strādāt augstskolā.

Pamazām cenšos nodot savus lekciju kursus kolēģiem, jo pieļauju domu, ka elementāri varu saslimt. Manā vecumā cilvēkiem bieži vien apstājas enerģija. Šobrīd visi kursi nemitīgi jāpārstrādā, jo viss nepārtraukti mainās. Tas prasa daudz enerģijas. Taču es visu mūžu esmu lekcijas gatavojis vienmēr no jauna, tāpēc man šis mūžīgais mainīgums vēl arvien šķiet pat interesants.

Uz jautājumu, vai dažādās tikai pieejas studiju lekcijām, vai arī studenti pa šiem gadiem ir būtiski mainījušies, docents atbild, ka ļoti mainījušies.

4. un 5. lpp. ►

Par Baltijas zinātņu vēsturi

Pirms 45 gadiem, 1958. gada jūlijā, pēc profesora Paula Stradiņa iniciatīvas Rīgā pulcējās Baltijas zinātņu vēsturnieki, lai noturētu savu pirmo reģionālo konferenci. Ar to arī tika iedibināta stabila Baltijas zinātņu vēstures konferenču tradīcija, un tās notiek ik pārgadus secīgi Latvijā, Lietuvā vai Igaunijā. Šī, pēc kārtas jau 21. konference, noritēja Rīgā no 13. līdz 15. oktobrim. Kaut gan pirmo konferenču dalībnieku vidū dominēja medicīnas, inženierzinātņu un dabaszinātņu (iesākumā galvenokārt ķīmijas) speciālisti, pēdējos gados aktīvi piedalās arī sociālo un humanitāro nozaru pārstāvji. Kā allaž konferencē tika pieminētas nozīmīgākās jubilejas, kuru šajā gadā tikai Rīgā vien bija ipaši daudz.

Uz divsimt darbības gadiem atskatījās Rīgas pilsētas 1. slimnīca un Rīgas Farmācijas biedrība, kuras dibināšanas iniciatoru vidū bija arī pirmais latviešu cilmes dabaszinātnieks Dāvids Hieronims Grindelis. Savukārt no citām jubilejām lielu ievēribu pelnīja Viļņas astronomiskās observatorijas 250

gadi. Kupla gadskārta - 150 - apriņķējusi kopš vienīgā Baltijas Nobela prēmijas laureāta dabaszinībās Vilhelma Ostvalda (1853 - 1932) un latviešu valodnieka Kārļa Milēnbaha (1853 - 1916) dzimšanas. Tādēļ, konferences programmu kārtējot, tika nolemts pievērst šim atcerēm īpašu uzmanību.

Kopā ar Baltijas Zinātņu vēstures un filozofijas asociāciju, Latvijas Zinātņu akadēmiju, Latvijas Zinātņu vēstures asociāciju un P. Stradiņa Medicīnas vēstures muzeju konferences rīkošanā rosīgi iesaistījās abas lielākās Latvijas augstskolas.

Pirmā plenārsēde notika Rīgas Tehniskajā universitātē, pieskaņojot konferences atklāšanu augstskolas dibināšanas 141. atceres dienai. Šajā sēdē RTU rektors Ivars Knēts nolasi ja lekciju par Latvijas augstāko izglītību 140 gados. Saistībā ar svinamajām jubilejām LZA prezidents Jānis Stradiņš referēja par V. Ostvalda, S. Arēnusa un P. Valdena sadarbību, bet Tartu universitātes rektors J. Avikso - par V. Ostvalda un Baltijas sadarbību. Plenārsēdē izskanēja arī referāti par Tartu universitātes sakariem ar Latviju 20. un 30. gados (H. Tanklers, A. Rem-

mers) un Baltijas valstu zinātni gadsimtu mijā pēc Lietuvas vēsturiskās pieredzes (J.A. Kriškstopāitis). Lai izceltu iestāžu un biedrību jubilejas, izmantojot bagātīgu ilustratīvo materiālu, par Viļņas observatoriju pastāstīja L. Klimka, par Rīgas pilsētas 1. slimnīcu - A. Pavars, par Rīgas Farmācijas biedrību - A. Briedis. Pēc plenārsēdes konferences dalībnieki turpināja sarunas neoficiālos apstākļos - I. Knēta rīkotajā pieņemšanā.

Visa 14. oktobra diena tika atvēlēta sekciju sēdēm, nostādot ikvienu konferences dalībnieku grūti atrisināmas dilemmas priekšā - kā izplānot savu darba kārtību tā, lai pagātu noklausīties pēc iespējas vairāk interesējošo referātu. Šai ziņā katram apmeklētājam nodereja glīti izveidotais tēzu krājums, kas ļāva kaut aptuveni spriest par referātu saturu. Pavisam konferences ietvaros notika 11 sekciju sēdes, kurās nolasītie referāti aptvēra visplašāko zinātņu vēstures spektru - no neolīta laikā lietotajām tehnoloģijām līdz zinātnes organizatoriskajiem pārkārtojumiem 90. gados, no atsevišķu personību darbības apcerējuma līdz zinātnisko skolu un ideju vēsturei. Tur-

Atklājot piemiņas skulptūru P. Valdenam, konferences dalībniekus uzrunā LZA prezidents akadēmiķis J. Stradiņš

klāt tai pašā dienā notika J. Kristapsona un līdzautoru grāmatas atvēršanas svētki, kā arī Paula Valdena pieminēkļa atklāšana pretim kādreizējam RPI laboratoriju korpusam (tagadējai LU Bioloģijas fakultātei).

15. oktobrī dalībnieki pulcējās LU Mazajā aulā uz konferences noslēgumu. Pēc LU rektora profesora Ivāra Lāča uzrunas skanēja plašs Jāņa Kristapsona referāts par pētniecību Baltijā. Turpinot Vilhelma Ostvalda jubilejas atceri, tika nolasīta viņa mazmeitas Grēteles

Braueres kundzes vēstule, kā arī Jāņa Stradiņa, Stefana Rosa (Esene), Karla Silivaska (Tallina) un Reina Vihalema (Tartu) sniegtā informācija par atceres pasākumiem attiecīgi Latvijā, Vācijā un Igaunijā. Konferences nobeigumā izskanēja iss rezumējums par tās laikā paveikto (M. Baltiņš) un lēmums nākamoreizi pulcēties Viļņā 2006. gadā. Pēc konferences slēgšanas tās dalībnieki kopā apmeklēja V. Ostvalda pieminēkli.

Profesors MĀRIS BALTIŅŠ

stipendija

Sveicam LU studentus, kuri ir uzvarējuši stipendiju konkursā 2003./2004. m. g. 1. semestrī, un zinātnisko darbu konkursa uzvarētājus 2003. gadā:

FIZIKAS UN MATEMĀTIKAS FAKULTĀTE
Vineta Reinvaldi
Raivi Lazdiņu
Artūru Žogļu
Leldi Lāci
Kārlī Fersteru

ĶĪMIJAS FAKULTĀTE
Lānu Koževņikovu
Artu Blumbergu
Kristīni Edolfu

BIOLOĢIJAS FAKULTĀTE
Olgu Kīrjanovu

EKONOMIKAS UN VADĪBAS FAKULTĀTE
Jeļenu Veršīninu
Oļegu Tkačevu
Jeļenu Aleksejevu
Līgu Leonoviču
Elinu Kaminsku
Ilzi Zelgalvi
Artūru Prauliņu
Vitu Smiltiņu
Inetu Artemjevu
Dainu Paulu
Aldu Ozolu

MEDICĪNAS FAKULTĀTE
Jeļizavetu Sjaksti
Sergeju Isajevu

PEDAGOĢIJAS UN PSIHOLOĢIJAS INSTITŪTS
Ingrīdu Trups-Kalni
Inesi Silīņu.

Konkursu sponsorējuši: a/s "DATT", a/s "SWH Rīga", a/s "Grindeks", AKB "Baltijas Tranzīta banka", va/s "Latvijas Dzelzceļš".

LIF mērķprogramma "Izglītībai, zinātnēi un kultūrai"

balva

Latviešu Akadēmiskās organizācijas Zviedrijā balvas saņēmēji Vēstures un filozofijas fakultātes studenti Ieva Palaša par bakalaura darbu "Darbaspēka imports Latvijas laukos starpkaru periodā", Andis Jēkabsons - "Latviešu tautas apvienības "Pērkonkrusts" darbība Latvijā no 1932. līdz 1940. gadam" un Ivars Zemlanskis - "Gustava Zemgala sabiedriski politiskā darbība (1899 - 1930)".

lu bibliotēkā

Jauni izdevumi par vēsturi

Universitātes Bibliotēkas Reto grāmatu un rokrakstu nodaļa iepazīstina ar jaunieguvumiem. Lielākoties tie ir darbi par arhitektūras vēsturi, par atsevišķām Latvijas kultūrvēsturei nozīmīgām celtnēm.

Izdota mākslas zinātnieces Valdas Vilītes grāmata "Olaines sv. Elizabetes baznīca 1753 - 2003" (R., SIA N.I.M.S., 2003). Šovasar neliels, bet sakoņains dienviņš svētnīca 250 gadu jubileju. Ar Olaines baznīcu bijuši saistīti tādi gara darbinieki kā Roberts Feldmanis, Viesturs Pirro, Ēriks Jēkabsons, Māris Luksaševics, Agris Sutra, bet pēdējā laikā Oskars Skrodelis.

Izsekota baznīcas vēsture cauri gadsimtiem. Autore piedāvā unikālas rakstītās liecības un fotomateriālus, raksta par interjeru. Uzzinām, kā dievnām klājies divu pasaules karu vētrās, pēc Otrā pasaules kara. Izceltas iezīmīgākās mācītāju personības, īpaši R. Feldmanis. Saglabājušās viņa atmiņas, kā 1972. gada 4. jūlijā nojauca vēco, sabojāto pagaidu altāri un tā paša gada 1. oktobrī iesvētīja jauno.

Aleksandra Frīdriha Neilanda pētījums "Mazās gildes vēsture" (R., Mazā gilde, 2003) vēlīts vienai no mūsu pilsētas izteiksmīgākajām ēkām, izcilam kultūras pieminēklim. Autors ir vācubaltietis, dzimis Rīgā, ciniņies Latviešu leģionā, pēc kara pārpārem izjutis represijas.

Grāmatā uzzinām par Mazās gildes celtniecību, dažādo amatu brālību vēsturi, amatnieku darba dzīves posmiem, viņu sabiedriskajam rosmēm. Interesi izraisa dažādās rakstveida vēstures liecības.

Izdota Solveigas Rašas monogrāfija "Mihails Eizenšteins: tēmas un simboli Rīgas jūgendstila arhitektūrā, 1901-1906" (R., Neputns, 2003). Bagātīgi ilus-trētā grāmata veltīta izcilai personībai, ar kuras vārdu saistīta unikālo jūgendstila ēku celtniecība, veidojot Rīgu par Eiropas jūgendstila galvaspilsētu. Mi-

hails Eizenšteins ir pasauleslavēnā kinorežisors Sergeja Eizenšteina tēvs. Viena no izdevuma būtiskākajām vērtībām ir mākslinieciski augstvērtīgie fotoattēli, kuros redzamas jūgendstila ēku detaļas.

Eiropas mēroga atzinību izpelņījis Rundāles pils restaurācijas organizators, mākslas zinātnieks Imants Lancmanis. Nu izdota viņa jaunākā grāmata "Svītenes muīza. Bērsteles muīza" (Rundāle: Rundāles pils muzejs, 2003). Šis ir 6. laidniens sērijā "Bauskas rajona muīzas". Imants Lancmanis ar savām plašajām svešvalodu zināšanām, Eiropiskās domāšanas vērienu ir pievērsies ne ti-

7. lpp. ►

Mūsu valsts vēstures izpēte turpinās

◀ 1. lpp.

veida iznīcināšanu. Nirnbergas prāvā "bumbu karš" netika aplūkots kā kara noziegums, kas tikai vēlreiz pierāda, cik ļoti ierobežota ir bijusi vēsture.

Vēsturniekiem jāpacenšas arī Latvijas vēsturi aplūkot pēc iespējas objektīvāk. Rietumos samērā izplatīta koncepcija par Otro pasaules karu visu skata caur vienu, nacisma, ļaunuma prizmu. Mums šī nostāja neder, jo šeit attieksni pret vācu okupācijas varu noteica galvenokārt pirmā padomju okupācija. Latvijā visas norises jāskata caur divu ļaunumu - gan nacisma, gan komunisma - prizmu, un šādu nostādni mēs mēģinām nostiprināt. Reizēm tas nav tik vienkārši, taču vajadzētu paturēt prātā, ka karš ir briesmīga parādība un kara noziegumi parasti tiek izdarīti no abām pusēm. Nevajadzētu absolutizēt un tik lielu uzmanību pievērst apšaubāmiem varonības piemēriem, jo karā varoņu tūpat kā nav, ir tikai upuri.

- Vai Latvijas vēsturē ir arī "baltie plankumi"?

- 20. gadsimta vēsture ir tikko noslēgusies, tajā "balto plankumu" vairs nav. Pašreiz visaktīvāk tiek pētīts Otrais pasaules karš, arī pēckara vēsture līdz sešdesmito gadu vidum. Divdesmitais gadsimts ir vislabāk izpētītais vēstures periods Latvijā.

Vadot Vēstures zinātnes promocijas padomi, redzu, ka pēdējos gados visvairāk disertāciju tiek aizstāvēts par divdesmitā gadsimta vēsturi. Jaunos talantus tomēr vajadzētu vairāk pievērst viduslaiku un jauno laiku vēstures pētniecībai. Arī 20. gadsimta vēsturē nepieciešami jauni pētījumi par Latvijas valsts izveidošanu, dibināšanu. Atzīstam Latvijas dibināšanu 1918. gada 18. novembrī, bet atsevišķi vēsturnieki izteikuši viedokļus, ka valsts pirmo reizi pasludināta

1917. gada 2. decembrī vai 1918. gada 30. janvārī. Latviju *de facto* 1918. gada 11. novembrī, faktiski nedēļu pirms 18. novembra, atzina Lielbritānija. Šajā jautājumā vēsturniekiem vēl vajadzētu pārskatīt visus esošos dokumentus. Esmu pārliecināts, ka 18. novembris kā mūsu valsts dibināšanas datums paliks.

- Vai šī brīvvalsts turpina pirmās brīvvalsts tradīcijas vai ir principiāli jauna?

- Šodien Latvijas valsti uztvēram kā pirmās valsts turpinājumu, un šis uzskats, kas balstās uz kontinuitātes ideju, manā skatījumā ir pareizs. Latvijas valsts starpkaru periodā bija starptautiski atzīta, un tai ir neatšaukams raksturs. Tā turpināja *de iure* pastāvēt kā starptautisko tiesību subjekts, lai gan faktiski bija iznīcināta, tās teritorija bija okupēta un iekļauta Padomju Savienībā. Gan mūsu valsts oficiālā nostāja, gan citu valstu starptautiskās organizācijas atzīst Latvijas valsts pēctecību, lai gan ir arī tādas, kuras to nedara, piemēram, Krievija, kas uzskata, ka 1991. gadā izveidota jauna Latvijas valsts. Mūsu vēsturnieku pamatnostādne ir valsts kontinuitātes atzīšana, runājām par valsts atjaunošanu 1991. gadā, nevis par jaunas dibināšanu.

- Kā varētu mainīties vēstures pētniecība nākotnē, kad Latvija būs iestājusies ES?

- Kad būsim iestājušies NATO un ES, domāju, ka turpināsim pētīt tēmas, kas saistās ar noziegumiem pret cilvēci Latvijas teritorijā vācu un padomju okupācijas gados, jo mums jātiek pilnīgā skaidrībā par šiem notikumiem.

Manuprāt, mainīsies tikai atsevišķi akcenti. Aktīvāk tiks izziņāti padomju okupācijas varas noziegumi, jo nacistu nodarījumi ir gandrīz izpētīti.

Iestājoties ES, vairāk vajadzēs piemēroties projektu rakstīšanai, kaut gan labākais laiks, kad varējām iesaistīties starptautiskos projektos, ir pagājis. Vislielākā interese par Latviju bija astoņdesmito gadu beigās un deviņdesmito gadu sākumā. Pakāpeniski interese par mūsu vēsturi Eiropā un pasaulē ir mazinājusies. Parasti Eiropas vēsturniekiem noteiktā laika posmā ir kāda prioritāra tēma, kas tiek pastiprināti pētīta. Deviņdesmitajos gados viena no tādām bija demokrātijas un diktatūras problēma starpkaru periodā. Arī es piedalījos šo jautājumu pētniecībā, kas noslēdzās 2001. gadā ar apjomīgas grāmatas iznākšanu par autoritārājiem režīmiem Eiropā, tai skaitā Latvijā, salīdzinošā aspektā. Izdevuma veidošanā piedalījās 12 Eiropas valstu vēsturnieki. Ceru, ka līdzīgus projektus būs iespējams attīstīt arī nākotnē. Pēc 2000. gada Eiropas valstu prioritārā tēma vēsturē ir demokrātiskās iekārtas pētniecība, izmaiņas pēc Pirmā pasaules kara, tas, ko mēs saucam par demokrātiskās revolūcijas uzvaru Eiropā. Latvijā būtu ļoti aktuāli izziņāt demokrātiskās iekārtas veidošanās jautājumus, tā ka centisimies iekļauties arī šāda satūra starptautiskajos projektos.

- Kādi ir stiprie un vājie Latvijas valsts punkti?

- Latvijas valsts pozīcija šodien ir ļoti stipra. Esam principā atrisinājuši jautājumus par valsts drošību, iestāsimies Ziemeļatlantijas savienībā, NATO. Esam izpildījuši deviņdesmito gadu ārpolitikas svarīgāko uzdevumu - uzsākt integrāciju Rietumu pasaulē. Palicis tikai pēdējais solis - formālā puse. Drošības starptautiskā nostiprināšana bija ļoti būtiska valsts neatgriezeniskuma garantēšanai. Tagad Latvijas ārpolitikā izvirzīsies jauni jautājumi, kas vairs nebūs tik globāli.

Mūsu valsts vāja puse ir sabiedrības sašķeltība, sabiedrība nav pietiekami integrēta. Viens no Latvijas prioritāriem uzdevumiem ir izveidot integrētu pilsonisku sabiedrību. Tam ir ļoti daudz šķēršļu, galvenais no tiem - ārkārtīgi liels nepilsoņu skaits, padomju okupācijas laika nasta. Lai varētu runāt par integrēšanos, sabiedrībai vismaz ir jāprot latviešu valoda. Pēdējā laikā integrācijas jautājumus ir lieli plāni - ar 2004. gada 1. septembri iecerēts mazākumtautību skolu programmās 60% priekšmetu mācīt latviešu valodā. Tomēr jautājumā par radikālu situācijas uzlabošanu esmu diezgan skeptisks. Integrācijai būtu jāveicina cittautiešu lojāla izturēšanās pret Latvijas valsti.

- Vai Latvijas vēsturē iespējami vēl kādi jauni atklājumi?

- Latvijas arhīvi lielā mērā ir jau izpētīti, es pats bieži veicu pētniecisko darbu Vācijas arhīvos. Pēdējos 12 gadus regulāri braucu uz Vāciju, kur arhīvos atrodams daudz vērtīgu materiālu par Latvijas vēsturi. Lielas atklājumu iespējas ir Krievijas arhīvos, tie slēpj daudz noslēpumu.

Latvijas vēsturi vajadzētu skatīt Eiropas vēstures kontekstā. Tas dod iespēju to parādīt pēc iespējas objektīvākā gaismā un apgāzt daudzus mūsu valstij nelabvēlīgus propagandas apgalvojumus. Piemēram, par latviešu leģionāriem Otrajā pasaulē karā esam radījuši tādu argumentu sistēmu, ko grūti noliegt. Salīdzinot cīņas mērķus, Latvijas leģionāri redzami daudz labākā gaismā nekā daudzu citu Eiropas

Profesors Inesis Feldmanis

pas tautu pārstāvji, kuri arī cīnījās Vācijas pusē. Parasti pārmet leģiona saistību ar SS, bet tā bija formāla. SS karaspēkā, kas iesākumā bija izlases karaspēks Vācijā, pakāpeniski iekļāvās gandrīz visu Eiropas tautu pārstāvji, un tas pārvērtās par multinacionālu armiju. Latvieši nebija nekāds izņēmums.

- Ko mūsu pilsoņiem nozīmē valsts jubileja?

- Latvijas jubileja ir ļoti nozīmīgi mūsu valsts svētki. 1918. gada 18. novembris Latvijai bija svarīgs, lai valstij radītu demokrātisku pamatu. Līdz tam organizācijās, kas risināja jautājumus par Latvijas valsts dibināšanu, nebija pārstāvēti visi politiskie spēki. Kad izveidoja Tautas padomi, tajā iekļāvās galvenie Latvijas demokrātiskie spēki, tai skaitā sociāldemokrāti, arī minoritāšu pārstāvji.

Kas attiecas uz vēstures zinātni, Latvijas Vēsturnieku komisija radījusi principiāli jaunu situāciju, jo tiek izvērsti pētījumi daudz plašākā mērogā. Komisija darbojas jau piecus gadus. Tā izdevusi jau deviņus rakstu krājumus, tagad tiek gatavots izdevums angļu valodā.

Tagad Latvijai varētu novēlēt pēc iespējas ātrāk atrisināt pārāk samilzušās sociālās problēmas.

ANDRA LASE

pētniecība

"Latvijas valstiskuma idejas un risinājumi 1917. un 1918. gadā"

(Fragments)

1918. gada 23. oktobrī Lielbritānijas ārlietu ministrs Arturs Džeimss Balfūrs (*Arthur James Balfour*) {Latviešu Pagaidu Nacionālās padomes pārstāvim} Zigfrīdam Meierovicam paziņoja, ka angļu valdība ir nolēmusi provizoriski atzīt "Latviešu Nacionālo padomi par Latvijas valdību", līdz Miera konference galīgi neizšķirs Latvijas statusu. Tādējādi LPPNP pirmo reizi starptautisko tiesību izpratnē tika atzīta kā Latvijas valdība, kas apliecināja Nacionālās padomes izvēlētas taktikas un ārpolitiskās

orientācijas pareizību ceļā uz neatkarīgas, starptautiski atzītas valsts izveidošanu (...).

Latvija bija ieguvusi noteiktu atzīšanu starptautisko tiesību izpratnē pirms 1918. gada 18. novembra, kad svinīgi tika pasludināta Latvijas valsts. Atsevišķi vēsturnieki, piemēram, E. Dundorfs, uzskata, ka šāda atzīšana nebūtu iespējama bez Nacionālās padomes deklarācijas 1917. gada 19. novembrī (2. decembrī). Viņa skatījumā strīdam latviešu vēsturnieku vidū par to, "vai Latviju proklamēja 1917. vai 1918. gadā, ir tikai akadēmiska

nozīme", jo "praktiskajā politikā atzina 1917. gada deklarāciju". Zināmā mērā līdzīgi izsakās arī A. Silde. Viņš raksta, ka Latvija kā valsts eksistēja jau pirms 1918. gada 18. novembra. Pēc viņa domām, "Nacionālā padome savā otrajā sesijā 1918. gada 30. janvārī bija likusi pamatu Latvijas neatkarīgas demokrātiskās republikas nodibināšanai".

Visu šo atzinumu un spriedumu kontekstā nebūtu lieki atzīmēt, ka arī vairākos Latvijas oficiālos dokumentos, kas attiecas uz 1919. gadu, Nacionālā padome pieminēta kā Latvijas ne-

atkarības pirmā pasludinātāja. Kā piemēru varētu minēt Latvijas notu Parīzes miera konferencei attiecībā uz ierosināto admirāļa A. Kolčaka valdības atzīšanu, kas datēta ar 1919. gada 30. maiju. Šajā notā, kuras autors ir Latvijas ārlietu ministrs un delegācijas vadītājs Z. Meierovics, bija norādīts, ka Latvijas neatkarība deklarēta 1917. gada novembrī, bet 1918. gada 18. novembrī Latvijas neatkarība pasludināta no jauna.

Nacionālās padomes īpaši izcilā loma Latvijas valsts tapšanā nav noliedzama. Taču Latvijai bi-

ja vajadzīgs arī 1918. gada 18. novembris. Latvijas priekšparlaments - Tautas padome tomēr bija veidota uz plašākiem pamatiem nekā Nacionālā padome, jo tajā iegāja sociāldemokrāti un nacionālo mazākumtautību pārstāvji. Tikai 18. novembris radīja istu demokrātisku pamatu Latvijas valstij. Tas nodrošināja tautas vienotību un iespēju gūt uzvaru brīvības cīņās pret Sarkano armiju un bermontiešiem.

Profesors INESIS FELDMANIS

“Vienkārši pateica - runās Ābrams Kleckins”

Docentu Ā. Kleckinu jubilejā sveic studenti

◀ 1. lpp.

- Laiku pa laikam parādās kaut kas absolūti spidošs, bet principā spējīgu studentu īpatsvars gan visumā paliek nemainīgs. Taču atšķirība tomēr ir liela, jo tagadējo dzīves pieredze ir principiāli citāda. Šie studenti ir nesalīdzināmi atraisītāki. Konservatīvākiem cilvēkiem liekas, ka viņi ir bezkaunīgi, bet tā nav. Vienkārši šobrīd jaunieši jūtas neatkarīgi. Tas ir labi, ka studenti ir gatavi diskutēt, piedāvāt kaut ko savu. Bet ir arī problēmas. Manuprāt, pasliktinās vidusskolas vidējais līmenis. Tā nav ne skolu, ne skolnieku vaina. Padomju skola, lai kāda tā arī nebūtu, nodrošināja zināmu standartu, bija stiprāka sistēma. Tagad - “kā es protu, tā maunu”. Piemēram, beidz vidusskolu, vispār nemācījies fiziku. Bet nevar nemācīties. Elementārai izpratnei ir jābūt, citādi tas nav izglītots cilvēks. Eksaktās zināšanas māca domāšanas veidu, kas papildina humanitāro domāšanu. Tās viena otru neaizvieto, bet papildina. Blakus intuitīvajam, tēlainajam veidojas prasme loģiski, skaidri veidot domu. Vēroju, ka rodas grūtības informāciju, materiālu saļikt kopā.

Ļoti svarīgi ne tikai mācīties, bet lai patiktu to darīt. Ja vēlme zināt kaut ko jaunu, kā sakām - mūžizglītība, pats šis process nesagādā baudu, tad mūsdienās ir ne vien grūti kaut ko sasniegt, ir grūti dzīvot.

Sobrīd pat ne augstskola, bet skola ir galvenā sāpe.

Latvijā jau nav īpašu derīgo raksturu, galvenās ir smadzenes, un tās ir jāskolo, tās vajag kultivēt.

Salīdzināsim, kādas ir Latvijas un Igaunijas valdības prioritātes 2003. gadam. Mums - iestāšanās Eiropas Savienībā un NATO, bet Igaunijā - izglītība, zinātne un jaunās tehnoloģijas. Mēs meklējam, kas mūsu vietā risinās problēmas, bet viņi mēģina atrast resursus, kā tās risināt pašiem. Tā ir principiāla atšķirība.

Rezultātā mums izglītība faktiski nav prioritāte. Notiek

jezga ar krievu skolām, tiek tērēta enerģija un līdzekļi. Pamatā būtu jānostiprina pati vidusskola kā tāda - vienalga - latviešu vai krievu. Vajadzīga skola kā pamats. Tā ir pirmā prioritāte, pēc tam var domāt tālāk.

“Situācijas un cilvēki ir dažādi. Staļina laikos bija tādi, kas gatavi sevi apmelot, bet viņus tik un tā nepažēloja. Nāca Hruščova laiks, un tad tā bija katra paša izvēle, vai taisīt karjeru, vai iet un cik tālu uz kādu kompromisu. Visi jau izvēlamies kādu kompromisu. Tikai idiots ir tik paštaisns, ka viņam vienam visos jautājumos ir taisnība un citādi nevar būt. Man vienmēr ir bijis princips - vai es varēšu sevi pēc tam cienīt, vai ne. Ja varēšu, tad uz priekšu, ja nevarēšu - tad viss.”

Bet valsts valodas apgūšanas nodrošināšanai ir pavisam citi ceļi ejami. Mūsu valsti jau sen praktiski nav spēku, kas noliegtu nepieciešamību zināt valsts valodu. Esot šādi vienprātībai, demokrātiskā valsti to nofiksē ar likumu par obligātu valsts eksāmenu valsts valodā, beidzot vidusskolu. Kā tam sagatavoties, demokrātiskajā sabiedrībā atstāj cilvēku - skolēnu, viņu vecāku, arī skolotāju - ziņā, lai viņi paši izvēlas sev pieņemamāko mērķa sasniegšanas veidu.

Lai kļūtu par modernu valsti, tai jāspēj katram iedzīvotājam nodrošināt brīvu sava dzīves veida izvēli, bet mūsdienās tas pirmām kārtām atkarīgs no iespējas iegūt atbilstošu izglītību.

Piemēram, Vācijā pašlaik ir četri miljoni bezdarbnieku un miljons brīvu darba vietu, jo tie četri miljoni to miljonu aizvieto nevar, nepieciešama cita kvalifikācija. Mums draud tas pats, jo valstij iedzīvotāju izglītības līmenis un kvalitāte nozīmē iespēju attīstīties, un cilvēkiem tā ir iespēja izvēlēties savu likteni, veidot savu biogrāfiju. Tāpēc daudzās valstīs (Vācijā, Skandināvijā u.c.) ir bezmaksas augstākā izglītība.

Izsaku šaubas par izglī-

tības nozīmību, jo valsti daudzus svarīgus amatus ieņem cilvēki, kuriem nav attiecīgās izglītības. Ā. Kleckins ir optimistiski noskaņots, ka situācija mainīsies.

-90. gadu sākumā biju ierēdņu kvalifikācijas komisijā un piedzīvoju faktu, ka Ekonomikas ministrijā par stratēģisko plānošanu bija atbildīgs ekonomu 2. kursa students! “Fantastiski”, ka no četrus ministriju stratēģijas vadītājiem tikai viens saprata, par ko ir runa. Nevienš jau no viņiem nebija prasījis analīzi. Tagad tas vairs nav iespējams. Atkal minū Vācijas piemēru - tur bez maģistra grāda žurnālistikā vairs ir grūti uz kaut ko cerēt. Ir ļoti daudz doktoru, jo attīstās pētnieciskā, analītiskā žurnālistika.

Informatīvo vidi mēs piesaņojam daudz vairāk nekā dabu,

cilvēki paši izjūt šo vajadzību. Arī prasības daudzās vietās ir palielinājušās, vajadzīgi doktori - ne jau tikai formāli, pēc būtības.

Sabiedriskās attiecības un žurnālistika. Jautāju docentam, vai žurnālists var darboties abās sfērās, jo personīgi esmu pārliecinājies, ka nevaru, tomēr šķiet, ka šī tendence pieaug.

- Tā ir problēma, - saka Ā. Kleckins. - Tas nozīmē, ka žurnālistu vidū nepastāv izpratne par profesionālo ētiku. Ja esi žurnālists, tad pēc definīcijas tu stāvi sabiedrības pusē. Ista pasūtītājs ir lasītājs, klausītājs, skatītājs, jo viņš maksā. Žurnālisti pāriet no preses uz “public relation”, un nav nekādu problēmu, tāpat aiziet politikā.

Es vienmēr lekcijās stāstu, ka Kronkaits, kas bija visslavētais Amerikas žurnālists un veidoja vispopulārāko TV ziņu raidījumu, kad Kārteris viņu pasauca, lai kopā startētu un kļūtu par viceprezidentu, atteicās. Interesantākais, kā to komentēja viņa kolēģi: “Bet, protams, viņam kā žurnālistam ir lielāka ietekme!” Šai izpratnei ir jābūt. Nevar stāvēt barikāžu abās pusēs.

Mūsdienų žurnālistam vairs nav jābūt sargsunim, bet gan jāuzņemas pastāvīga sabiedriskā kontrole. Tas nozīmē ne tikai cīnīties pret likumpārkāpumiem, korupciju, bet arī, pats galvenais - sekot tam, lai būtu ievērotas valsts intereses tālākā perspektīvā. Sekot, vai likumi ir īstie, vai tiek darīts viss, kas vajadzīgs, lai attīstītos.

Ja mēs domātu par ilgspeju, vai tad organizētu KNAB, lai cīnītos ar korupciju? Cita lieta, ja Saeima organizētu ārkārtas struktūru ar lielām tiesībām, kurai uzdotu divu gadu laikā “iztīrīt stāļus”. Bet, ja tas ir pastāvīgs orgāns, tas drīz vien kļūs par vēl vienu mērķi korumpēšanai. Un ko tad - veidosim superKNABu? Vajag likvidēt cēloņus. Ja kaut vai tagad pieņemtu likumu par ienākumu deklarāciju nulles variantu, lai vienreiz varētu jautāt, kur nēmi līdzekļi muitnieku mājām, atceroties skandālu pēc Liscova nāves. Lai nevarētu stāstīt pekstiņus - uzdāvināja u.tml. Tas ir efektīvāk par jebkuru KNAB.

Mūsu Saeimas deputāts pēc sava statusa ir visbeztatbildīgākais pasaulē. Par to pat nerunā. Deputāts mēdz būt atbildīgs vēlēšanu apgabālā, savu vēlēšanu priekšā, kā tas ir, piemēram, Anglijā (un nav pie mums). Viņi katru nedēļu brauc uz savu apgabalu un stāsta, ko dara parlamentā. Viņiem uzdod jautājumus, viņi saņem uzdevumus - visu laiku strādā. Vai arī cits variants - vēlēšanas pēc partiju sarakstiem kā Zviedrijā.

Tad atbild partijas priekšā: ja aiziet no frakcijas, tad jāaiziet no parlamenta, un vietā nāk nākamais no saraksta. Mūsu valsti deputāts lepnī paņem mandātu un pasaka: es ar jums nespēlēšos. Viņš četrus gadus dara, kā grib, var teikt - atrodas korumpētā stāvoklī, jo mandāts uz šo laiku kļūst par viņa personisko īpašumu. Labi, ja izpilda, ko no viņa gaida, - gods un slava. Bet tādas normas nevis pasargā, bet rada korumpētu situāciju.

Vēdinu pasniedzēju atgriezies pie žurnālistu uzdevuma šajā laikā un vietā. Kāda loma, viņaprāt, ir uzņēmuma laikrakstam, konkrēti - arī “Universitātes Avīzei”?

- Tam jābūt sabiedriskam uzdevumam, kuru izdod sabiedriskās organizācijas, iespējams, kopā ar administrāciju. Varu iedomāties izdevumu, kurā sabiedrisko attiecību speciālisti nodarbojas ar iekšējo komunikāciju, palīdz darbiniekiem saņemt galvenos uzdevumus, saņemt, ar ko nodarbojas, izjūt savu saikni. Tas vajadzīgs pašai Universitātei.

Man personīgi labāk patīk pirmais variants. Vai nu izdod tikai sabiedriskās organizācijas, vai kopā ar administrāciju, bet uz paritātes principa - ka abām pusēm ir veto tiesības. Veidot kaut kādu reklāmas izdevumu, manuprāt, noteikti nav šādu laikrakstu uzdevums. Šādiem mērķiem kalpo reklāmas bukleti, kurus var veidot katru gadu, bet oficiāli informācijai taču ir vadības izdevums “LU Vēstnesis”.

Ņemot vērā, ka Universitāte ir milzīgs uzņēmums, vajag kaut ko tādu, kas satur kopā, ir interesants visiem. Tā ir viena no iespējām, lai cilvēki izjustu Universitāti kā savējo.

Sabiedriskā dzīve, manuprāt, jau tā pašlaik ir apsikusi. Ja vēl “Universitātes Avīzei” pārtaisītu tikai par izdevumu ar smukām bildītēm, tad pie vēl na! Tas ir pretrunā ar pašas Universitātes attīstības interesēm. Jārada iespēja diskutēt, uzdot jautājumus vadībai. Universitātes būtība ir demokrātiska, tādēļ jābūt iespējai izteikties. Ļoti svarīgi, kā katrs šeit jūtas.

Studentam jāatceras, ka viņš mācās sev, ka viņam vajag prasīt no Universitātes, lai darba tīrģū pēc tam būtu konkurētspējīgs. Tā ir pirmām kārtām viņa, nevis pasniedzēja interese. Studentam ir jāpūlejas par studiju kvalitāti. No vienas puses, par savām studijām viņš atbild pats, bet no otras - viņam ir tiesības prasīt kā pasūtītājam, kas maksā. Maksā taču arī viņa vecāki no saviem nodokļiem, ja mācās budžeta vietā.

Demokrātiskā sabiedrībā 5. lpp. ▶

Atmiņas par “Tour d’Europe”

◀ 1., 4. lpp.

pilsonis nav klients nevienā iestādē, kuru uztur par valsts budžeta līdzekļiem. Pilsonis ir galvenais. Protams, vajadzīgs laiks, lai līdz demokrātijai nonāktu, taču šobrīd vajadzīga vismaz apziņa, ka tā ir jābūt, ja arī ne viss vēl izdodas. Izpratnei jāsakas Universitātē, kur tad vēl, ja ne tur?

Mēs vēl arvien skatāmies attiecības no pozīcijām “priekšnieks un padotais”. Es savu mūžu neesmu bijis padotais. Neesmu ne tā juties, ne mācējis sevi tā nostādīt.

Situācijas un cilvēki ir dažādi. Staļina laikos bija tādi, kas gatavi sevi apmelot, bet viņus tik un tā nepažēloja. Nāca Hruščova laiks, un tad tā bija katra paša izvēle, vai taisīt karjeru, vai iet un cik tālu uz kādu kompromisu. Visi jau izvēlamiem kādu kompromisu. Tikai idiots ir tik paštaisns, ka viņam vienam visos jautājumos ir taisnība un citādi nevar būt. Man vienmēr ir bijis princips - vai es varēšu sevi pēc tam cienīt, vai ne. Ja varēšu, tad uz priekšu, ja nevarēšu - tad viss.

Tas nav nekāds varoņdarbs, neesmu bijis arī disidents. Noteikti kritiski noskaņots gan. Daudz radikālāka rīcība ir tad, kad tu vienkārši nepieņem šos spēles noteikumus. Kas notika mākslā? Kad kļuva populārs dokumentālais kino, tas nebija disidentisks un arī nevarēja tāds būt, vienkārši filmu veidotāji izvēlējās citas vērtības. Nerunāja par valsti, bet par cilvēku, ne par funkcijām, bet par cilvēku iekšējo dzīvi. Runāja par to, kas dzīvē faktiski ir galvenais. Tāda atsvešināšanās savā ziņā ir pat daudz radikālāka, jo, kamēr tikai noliedz, tikmēr saglabājas saikne ar noliedzamo, lai arī kā negācija.

Latviešu tauta un kultūra caur šo atsvešināšanos pa šiem 50 gadiem ir radījusi lielas garīgas vērtības, par ko būtu grēks kaunēties.

Latvieši, vienmēr dzīvodami multikulturālā vidē, prata tajā ne tikai nepazust, bet arvien dziļāk apzināties sevi un kopt savu identitāti. Galu galā sevi īsti var pazīt tad, kad ir ar ko salīdzināt.

Latvieši ir stipri savā kultūrā, tikai nez kāpēc pēdējā laikā pārāk bieži jāastopas ar neatlaidīgiem mēģinājumiem iestāstīt, ka viņi teju teju ies bojā. Jāmācās no pirmās atmodas, kad bija gaiša ticība sev, to nedrīkst zaudēt. Nepārtraukti dzird sūdzības un vaimanas. Vai tad tās kādreiz kādam ir palīdzējušas? Tikai sīkstums un neatlaidība. Ja visu laiku runā par iznicību, valodas pazūšanu, tas strādā tieši pret.

Latviešu tauta ir izaugusi pilnīgi nepieņemamos apstākļos. Citas tautas šādos ap-

stākļos nav izveidojušas par tautām, bet palikušas tikai ciltis. Eiropas tipa kultūras veidojas uz trim vaļiem: kristietības, antikās kultūras un pašu radītā. Latvijā kristietība ienāca ar asinīm, vēl 19. gs. mācītāji bija vācieši... Latvieši savu kultūru radīja no savas dzīves pieredzes. Tā veido savu kosmosu. Dzīvojam pasaulē, ir aizsaule. Arī aizsaulē strādā, ar un sēj. Nāve pieder pie dzīvības. Normāli - kā mainās gadalaiki. Folklorā ir tik bagāta, ka katrs latvietis var sev izvēlēties savu dainu un vēl nākamajam paudzēm pietiks. Lai neapvainojas latviešu vīrieši, bet, manuprāt, latviešu sievietes ir drosmīgākas un garā stiprākas.

So komplimentu, protams, vēlos attiecināt arī uz sevi un aicinu, lai jubilārs kaut ko novēl arī pats sev. Atbilde skan, ka līdz šim dzīvē tomēr ir veicies. Vienmēr darīts tas, kas pašam licies svarīgs un interesants. Nav strādāts vienīgi naudas dēļ.

- Reāli skatos uz saviem gadiem (formāli docentam Abramam Kleckinam ir 70 gadu - I.B.). Uzskatu, ka nedaudz esmu nodarījis pāri sev un varbūt arī citiem - ar neuzrakstītiem grāmatām. Ja es nokļūšu viņsaulē un tur būs tāpat kā šai saulē, tad varēšu tās uzrakstīt tur, vai ne?

Atgādinu, ka presē viņu bieži nosauc par profesoru, lai arī nav iznācis laika uzrakstīt vajadzīgos darbus.

- Atmodas laikā mītiņos nezināja, kā mani pieteikt. Lielākais gandarījums manā dzīvē ir bijis tas, ka vienkārši pateica - runās Abrams Kleckins. Un visiem bija skaidrs bez titulu piesaukšanas!

Galū galā vērtīgs ir cilvēks pats - nosaukumi var būt, var nebūt. Labāk, ka ir, arī tīri materiālā ziņā. Taču tas man pašam nav īpaši traucējis. Nevaru teikt, ka jūtos apdālots. Par visu jāmaksā. Ja vēlies dzīvot, kā tev gribas, tad maksā.

Liels paldies manai kundzei! Ir ļoti svarīgi, kas tev ir blakus. Ja būtu cits cilvēks, kas vēlētos materiālās vērtības, es droši vien būtu pūlējies iegūt vairāk naudas vai lielākus titulus. Tā ka arī šajā ziņā man ir veicies!

Piekrītu Abramam Kleckinam, ka vērtīgs ir cilvēks pats. Tā ir liela bagātība, ja vismaz reizi bijusi iespēja runāt ar garā bagātu un interesantu cilvēku un kādu viņa atziņu, kas var pat palīdzēt veidot tavu likteni, atcerēties visu mūžu.

ILZE BRINKMANE

Sveicieni jubilejā no visas “Universitātes Avīzes”!

Laiku pa laikam “Universitātes Avīzē” parādās raksti par, tagad gribētos teikt, nevis mistisko, bet jauno studentu apmaiņas projektu “Campus Europae”, kurā Latvijas Universitāte ir iesaistīta pilnā mērā. Raksts nebūs par iespējām studēt vienā vai otrā programā kādā Eiropas universitātē un par to, kas nepieciešams, lai pieteiktos studijām. Protams, arī šāda informācija tiks publicēta, bet nedaudz vēlāk. Šoreiz mēs gribam dalīties atmiņās par interesanti pavadīto rudens sākumu.

23 studenti no 10 valstīm un 11 universitātēm, tajā skaitā arī mēs trīs no LU - Medicīnas fakultātes students Jānis Pudulis, Ekonomikas un vadības fakultātes studente Sabina Abdulajeva un Bioloģijas fakultātes studente Martina Baltkalne -, apciemoja katru “Campus Europae” projektā iesaistīto universitāti, ceļojot ar vilcieniem, autobusiem un lidmašīnām, nolasot lekciju un runājot ar studentiem par šo apmaiņas projektu, tādējādi to popularizējot un palaizot dzīvē, un tas viss tiek apzīmēts ar diviem franču vārdiem - “Tour d’Europe”. Protams, “Tour d’Europe” no 24. līdz 26. septembrim viesojās arī LU, un daži no jums mūs visus redzēja, atnākot uz lekciju vai vakara pasākumu, kur varēja aprunāties ar katru no dalībniekiem. Sāksim savu stāstu ar vizīti LU, lai gan tā nebija pirmā pieturvietā.

Rīga. Kad iebraucām Rīgā kā tūristi, nevis kā parasti - atgriežoties mājās, uz savu galvaspilsētu varējām paskatīties daudz savādāk. Mūsu ceļojuma biedri Rīgu uzskata par modernu, rietumeiropisku un, kas jo svarīgi, ļoti tīru pilsētu. Mēnesi braucot cauri vairākām citām Eiropas valstu galvaspilsētām un daudzviet redzot tiešām ļoti lielu netīrību un haosu, mēs tikai tagad tā pa istam varējām novērtēt, cik tīra un sakoptā vidē dzīvojam, neskatoties uz to, ka mums ir gan Maskavas priekšpilsēta, gan dzeltenie “Ikarus” autobusi. Vēl pārsteidzošāks ir tas, ka mūsu sabiedrība, jo īpaši studenti, pēc viesu domām, ir ļoti atvērti, lai gan mums ir radies priekšstats, ka esam aizspriedumiem pilni. Gribētu pieziņēt to, ka LU, piepildot gandrīz visu Lielo aulu ar “Campus Europae” interesentiem, izcēlās ar vispameklētāko lekciju un arī programma Rīgā patika visiem “Tour d’Europe” dalībniekiem, kas mūs ļoti priecēja. Gribējām pateikt lielu paldies mūsu rektoram profesoram Ivaram Lācim, visam Arlietu un Sabiedrisko attiecību departamentam, Studentu padomei un tajā iesaistītajiem interesen-

tiem un beidzot visiem jums, studenti, jo bez visa šī atbalsta mums tas tik labi neizdotos.

Berlīne. “Tour d’Europe” sākās 17. septembrī Berlīnē, jo tajā lakā noritēja Boloņas procesa konference, kas sapulcināja gandrīz visu Eiropas valstu izglītības ministrus un citus valdības pārstājus. Tā bija visoficiālākā daļa, jo vajadzēja iet uz vairākām pieņemšanām ar augsti stāvošām personām. Vispirms Vācijā, Luksemburgas vēstniecībā tikāmies ar Luksemburgas izglītības ministri *Hennicot Schoepges*, ar kuru apspriedām projekta tālāko virzību. Jāpiezīmē, ka Luksemburgas valdība ir šī projekta lielā aizgādne. Diskutējām arī ar Vācijas izglītības ministri *Edelgard Bulmahn* un ekskancleru *Helmut Kohl*. Starp šīm pieņemšanām viens no projekta virzītājiem profesors *Ehmann* mūs izklaidēja ar visdažādākajām ekskursijām, bet vakaros paši mēģinājām jautri pavadīt laiku mākslīgajā pludmales bārā, jutāmies kā vasarā, jo laiks bija karsts.

Hamburga. Nākamā pietura, kas būtībā bija arī pirmā “Tour d’Europe” apmeklētā universitāte. Pēc lekcijas Hamburgas universitātē devāmies nelielā ekskursijā pa pilsētu, apskatot rātsnamu un sabombardēto katedrāli. Īpašs Hamburgā likās tas, ka par sabiedrisko transportu izmanto kuģus, ar kuriem pārvietoja no vienas pilsētas malas uz otru. Arī vakarā ir ko darīt, jo iespējams vērot muzikālās strūkļakas klasiskās mūzikas pavadījumā. Kaut ko līdzīgu Rīgā varam redzēt pie Kongresu nama, tikai strūkļakas krāsu gamma, lielums un daudzums ir pieskaņots kādam aizgājušo gadsimtu mūzikas skaņdarbam.

Greifvalde. Maza, klusa pilsētiņa ziemeļaustrumu Vācijā, kas ne ar ko īpašu neizceļas, bet aiz šī priekšskara slēpjas viena no vecākajām valsts universitātēm, kas dibināta 15. gs. un kurā valda gadsimtu gaitā nostabilizējušās tradīcijas.

Minska. Tā bija nākamā pilsēta pēc Rīgas, un mēs viesojāmies Eiropas Humanitārajā institūtā. Šī pilsēta radikāli atšķiras no pārējām, jo tajā vēl

Jānis Pudulis ar Nadju no Greifvaldes

joprojām bija jūtama padomju noskaņa: plaši laukumi kara spēka demonstrācijām, Leņina, Marksa un komjauniešu vārdos dēvētas ielas, operā zelta rotājumos izgrebts sirpis un amurs. Tas ir padomju mantojums, bet pilsēta attīstās un top eiropēiska, gribu uzsvērt tās tīrību, cilvēku labsirdību un izpalīdzību. Minskā mēs tikāmies ar ārlietu ministru un metropolītu, kas Latvijā būtu pielīdzināms arhibīskapam - pareizticīgajiem ir nedaudz atšķirīgi amata nosaukumi, un tikšanās ar tik augsti stāvošām personām būtu ļoti grūti organizējamas. Vēl daži vārdi par universitāti, kurā viesojāmies - salīdzinot ar citām universitātēm Baltkrievijā, tā tiešām ir moderna, jo tajā ir Studentu padome, studenti senatori, kā arī valsti vienīgā Teoloģijas fakultāte.

Vīne. Lai gan neviens students no Vīnes universitātes “Tour d’Europe” nepiedalījās sakarā ar pārmaiņām augstskolas vadībā, prorektors un “Campus Europae” projekta atbildīgais profesors mūs godam uzņēma, savukārt laiks nelutināja, jo nepārtraukti lija. Pēc diskusijas par projekta virzību Vīnes universitātē varējām baudīt, kā jau šai pilsētai pienākas, Vīnes šniceli un Vīnes kafiju, un mums tika apsolīts, ka turpmāk šajā projektā iesaistīsies arī šīs augstskolas studenti, kuru universitātē ir 80 tūkstoši.

(Turpinājums sekos)

“Tour d’Europe” dalībnieki
**JĀNIS PUDULIS,
SABINA ABDULAJEVA,
MARTINA BALTALNE**

Skolotājs Latvijai

Daudzi no skolotājiem par savu *Alma mater* sauc Latvijas Universitāti, kur Pedagoģijas un psiholoģijas fakultātē gūtas zināšanas šajā profesijā. Fakultāte savu darbību sāka 1983. gadā un šogad, 1. novembrī svinēja divdesmitgadi. Pa šiem gadiem izveidoti divi jauni centri - Izglītības filozofijas centrs un Multikulturālās izglītības centrs, Veselības un sporta izglītības katedra reorganizēta par Sporta centru, uz Psiholoģijas un Klīniskās psiholoģijas katedru bāzes izveidota Psiholoģijas nodaļa.

Fakultātes organizatoriskās struktūras pilnveide turpināsies, izpildot arī LU Senāta 2003. gada lēmumu par nepieciešamību apvienot fakultāti ar LU Pedagoģijas un psiholoģijas institūtu (PPI).

Par to, kāda ir Pedagoģijas un psiholoģijas fakultātes vieta Universitātē un Latvijas izglītībā, "UA" saruna ar ANDRI KANGRO - tās dekānu no 1998. līdz 2003. gadam.

- Esmu gandarīts, ka mūsu fakultātē ir 14 profesori, trīs emeritētie profesori, desmit asociētie profesori. Pēdējos divos gados deviņi mūsu mācībspēki ir aizstāvējuši doktora disertācijas, no tiem divi - pedagoģijā, viens - izglītības vadībā, bet pārējie - psiholoģijā. Paaugstinās mācībspēku kvalitāte. Arvien vairāk iesaistāties starptautiskos projektos. Jau kopš 1991. gada LU pētnieki piedalās salīdzinošās izglītības pētniecības projektos, pārstāvot Latviju, strādājot kopā ar visām Eiropas Savienības, OECD organizācijas dalībvalstīm un daudzām citām pasaules valstīm. Fakultātē izdodam monogrāfijas, mācību grāmatas, katru gadu vismaz trīs zinātnisko rakstu krājumus, notiek konferences utt. Atbalstām mācībspēkus, lai viņi piedalītos konferencēs, tajā skaitā arī ārzemēs. Darba rezultātā, palielinot pētniecības un projektu darba kvalitāti, esam nonākuši pie fakultātes profesoru un asociēto profesoru skaita kvantitatīva lēciena.

Fakultātē mācās pilna un nepilna laika studenti - kopskaitā aptuveni 4000. Studijas notiek akadēmiskajās programmās - bakalaura, maģistra, doktora (pedagoģijā, psiholoģijā un izglītības vadībā) - un profesionālajās programmās - skolotāju izglītībā un citās.

- Izglītības procesā daudz runājam par studiju kvalitāti. Kāda tā, jūsuprāt, ir Universitātē?

- Kvalitātes jautājums ir aktuāls vienmēr un Latvijā šobrīd īpaši, jo pēdējos piecos gados studentu skaits ir pieaudzis gandrīz trīs reizes. Pēc definīcijas ir tā - ja palielinās studentu

skaits, tad kritas kvalitāte, jo izglītība kļūst masveidīgāka. Uz vienu mācībspēku ir vairāk studentu. Mācībspēku skaits arī ir audzis, taču ne tik daudz, cik studentu.

Līdz ar to aktuāls ir jautājums gan par akadēmisko, gan profesionālo studiju programmu kvalitāti un tās pilnveidi. Kāds skolotājs mums šodien ir jāsagatavo, un kādam viņam jābūt? Prasības pret skolotāju aug ar katru gadu un dienu. Nav nemaz runa par to, ka viņam jāzina savs mācību priekšmets, - ir jāatbild arī par to, kas notiek ar skolēniem, bērniem, sabiedrību. Varbūt šīs prasības pret pedagogu ir pat par daudz "uzskrūvētas" gan Latvijā, gan starptautiski. Visu laiku pieaug arī nosacījumi, kādai ir jābūt skolotāju profesionālajai izglītībai - jāprot lietot informācijas tehnoloģijas un komunikācijas, jāzina svešvalodas. Lai tam visam ietu līdzīgu augošu studentu skaita apstākļos, kas attiecas arī uz mūsu fakultāti, kvalitātes jautājums ir ļoti nopietns. Ir runa arī par jaunām mācību metodēm. Interesanti, ka palielinās nepilna laika studentu skaits - šī izglītības forma kļūst arvien nozīmīgāka. Tālākizglītība skolotājiem un citiem, jo "mūžizglītība" nav tukšs jēdziens. Jādomā par to, kādu izglītību vajag skolotājam, lai viņš varētu labāk konkurēt darba tirgū. Mums ir jāveido šīs programmas.

- Kā vērtējat fakultātes un PPI apvienošanās procesu?

- Grūti pateikt, kad šis process ir sācies, bet darba grupa pēc rektora rīkojuma tika nodibināta šīgada februārī. Balstoties uz tās darbu un lēmumu, LU Senāts pagājušā mācību gada maijā nolēma, ka ir jānotiek apvienošanās procesam, kura pirmais posms jāveic līdz 2004. gada 1. janvārim. Tas nozīmē, ka tiks izveidota jauna fakultātes vadība, būs kopīga Dome, notiks dekāna vēlēšanas. Ir doma, ka fakultātē varētu būt nodaļu struktūra - koleģi no institūta iekļautos attiecīgajās nodaļās. Ir arī citas domas. Senāta sēdē, kurā tika pieņemts lēmums par apvienošanu, Pedagoģijas un psiholoģijas institūta koleģi sacīja, ka šo integrāciju nevēlas, bet, ja tā notiek, viņi gribētu saglabāt institūta fakultātes iekšienē. Tas nozīmē atkal citu struktūru. Veicams liels praktisks darbs, piemēram, studiju programmu apvienošana, jo eksistē divas paralēlas programmas - pedagoģijas maģistrs un psiholoģijas maģistrs, ko isteno gan institūts, gan fakultāte. Ir jāizveido vienotas studiju programmas ar lielāku mācībspēku potenciālu.

Fakultāte vienmēr ir atbalstījusi Universitātes rektora un vadības rīkojumu par apvieno-

šanos, jo tai ir vairāki plusi. Īsti labi nav, ka Universitātē pedagoģiju un psiholoģiju iespējams studēt divās vietās, kaut vai no vadības viedokļa - ir divas struktūras, ar kurām jārunā par katru šo jautājumu. Arī tas, ka programmas paralēlā veidā sāk īstenoties citā struktūrvienībā. Akadēmiskā potenciāla apvienošana - tā nav tikai frāze, un domāju, ka tā nesis augļus, vismaz nākotnē noteikti. Tāda potenciāla citās jomās Universitātē, manuprāt, gandrīz nav, kaut vai domājot par profesoru un asociēto profesoru kopējo skaitu. Ja tas tiks apmierināts, ir jābūt pozitīvam rezultātam.

- Skaidrs, ka tie cilvēki, kuri jau strādā skolā, vēlas papildināt zināšanas un nāk studēt, bet kā ir ar vidusskolu beigušajiem? Skolotāja presētīs sabiedrībā nav augsts...

- Šis jautājums mani ļoti uztrauc. Viens ir skolotāja statuss un loma Latvijā, bet par to ir pamatots satraukums arī pasaulē. Citās valstīs parādās pavisam sliktas aspekts - totāli trūkst skolotāju. Piemēram, vēl nesen fakultātē viesojās Amerikas bagātākā štata - Kalifornijas - pārstāvis, kurš meklē pedagogus uz laiku, bet no Latvijas. Skolotāji no Baltkrievijas un Krievijas ir jau atrasti. Universitātes vadība saņem vēstules arī no Anglijas Skolu pārvaldes ar lūgumu atņemt skolotājus, kas vēlētos doties uz šo valsti. Zināms, ka Anglijas skolu direktori vasaras atvaļinājumus pavada Krievijā, meklējot skolotājus. Latvijā statistika rāda, ka vidēji skolotāju mums vajadzētu pietikt. Taču konkrētu skolu direktori apgalvo, ka pedagogu trūkst, piemēram, angļu valodā, informatikā, darbmācībā un citos priekšmetos.

Reizēm šķiet, ka jaunieši, kuri nāk uz skolotāja studiju programmām, skolā tik un tā nestrādās. Dati, ko iegūstam, precīzi salīdzinot mūsu LIIS un LUIS datus - skolotāju reģistru un LU absolventus, gan dienas nodaļas, gan neklātniekus, ir apmēram 75 procenti. Tie ir cilvēki, kas strādā skolās ar LU skolotāju profesionālo studiju programmu diplomu. Protams, uz skolām vajadzētu doties vēl lielākam skaitam skolotāja izglītību ieguvušo. Taču ir vairāki faktori, kas to kavē. Viens no tiem joprojām ir pedagogu algas. Tiesa, lauku skolās vienīgās stabilās algas reizēm ir skolotājiem. Ne augstas, bet stabilas. Tomēr, ja mēs relatīvi salīdzinām nacionālo kopproduktu uz vienu iedzīvotāju, mūsu skolotāju algas ir nepietiekamas.

Dekāns prof. Andris Kangro

nas zinātniskās intereses un arī darbs līdzās dekāna amata pienākumu veikšanai ir starptautiskie salīdzinošie izglītības pētījumi, kuru ietvaros tiek izziņāta izglītība dažādās valstīs. No tā rodas šis pasaules mēroga salīdzinājums, jo darbs prasa pāris vai vairāk reizi gadā klātienē tikties ar koleģiem no 50 pasaules valstīm, lai nodarbotos ar izglītības jautājumiem. Tā kā mana karjera un zinātniskā darbība ir ietvērusi daudzas jomas, man nav grūti. No otras puses, LU mērogiem fakultāte ir skaitliski liela un daudznozaru - to vadīt ir daudz grūtāk nekā mazu - vienas vai divu nozaru fakultāti. Taču šis darbs ir interesants un atspoguļo manu iepriekšējo dzīves daļu LU - esmu doktors fizikā, bet profesors - izglītības vadībā.

- Kas ir fakultāti vienjošais faktors?

- Fakultāte ir vienota ar Universitāti kopīgā attīstībā, tradīcijās un ceļā cauri jaunajiem laikiem kopš Latvijas neatkarības atjaunošanas, pārveidojoties izglītībai. Īpašais ir mūsu skolotāji un profesionālās programmas. Pie tā esam allaž turējušies. Skolotājs Latvijā un skolotājs Latvijai - tā ir mūsu būtība. Tas ir arī tas, kas mūsdienās, mūsaprāt, raksturīgs universitātem. Pasaulē tās ir ne tikai akadēmiskas un zinātniskas iestādes, bet arvien vairāk isteno arī profesionālās programmas. Mūsu tradīcijas spīts, skatot arī vēsturiskās lietas, - kā kādreizējo Latvijas tautskolotāju un viņa būtību saglabāt un attīstīt cauri laikiem. Mūsu tradīcija ir neaizmirst, ka ir un vienmēr būs skolotājs, ir un vienmēr būs bērni, ir un vienmēr būs skola. Par skolotāju ir jādomā, un tā ir arī Latvijas Universitātes lieta. Tādēļ mums ir šīs abas "kājas": akadēmiskais potenciāls - profesori, doktorandi, starptautiska pētnieciskā darbība - un profesionālās programmas - skolotāji un psihologi. Arī psiholoģijas zinātne un psihologa profesija, kura tiek būvēta uz akadēmiskas bāzes. Nākotnē šis balsts, "otra kāja" - skolotāju izglītība, psihologa profesija - mums ir vajadzīga, attīstāma un kopjama. Vēlu, lai Latvijas Universitātē vienmēr būtu spēcīga akadēmiska un profesionāla Pedagoģijas un psiholoģijas fakultāte!

Jauni izdevumi par vēsturi

◀ 2. lpp.

kai unikāla baroka laikmeta pieminekļa - Rundāles pils - atjaunošanai, bet arī citu Bauskas rajona piļu izpētei.

"Latvijas prezidenti. Dzīves un vēstures mirkļi" (R., LA izd., 2003) ir krāšņs un ar informāciju bagāts albums. Ikviens Latvijas Valsts prezidents simbolizē noteiktu laika posmu mūsu zemes vēsturē. Jānis Čakste pārstāv ticību kauju laukos un diplomātiskajās cīņās izkarotajai neatkarībai, Gustavs Zemgals - partiju kompromisu meklējumus, Alberts Kviesis - ekonomiskās un parlamentārās krīzes laikmetu. Kārlis Ulmanis saistās ar centieniem panākt saimniecisku uzplaukumu un nacionālo vienotību. Tiesa, upurējot demokrātiju ārējās agresijas priekšvakarā, kura uz pusgadsimtu izdzēsa Latvijas valsti no pasaules kartes. Taču ne no tautas atmiņas. Guntis Ul-

manis personificēja atdzimušās valsts grūtības un veiksmes. Patlaban Vaira Vīķe - Freiberga atšķir jaunu vēstures nodaļu, kurā ierakstītas cerības uz drošu nākotni vienotā Eiropā. Albumā sniegts vēsturisks atskats uz prezidentūru Latvijā, stāstīts par Rigas pili kā prezidentu rezidenci. Publicēti mūsu prezidentu dzimtu kokī, izsmēlošas biogrāfijas, attēli no dzīves un politiskās darbības nozīmīgākajiem notikumiem.

VIJA APINĪTE

Derīga informācija

Mūsu augstskolas Bibliotēkai izveidojusies laba sadarbība ar daudzām institūcijām, no kurām tā regulāri saņem visdažādākās tematikas izdevumus. Šajā literatūrā katra organizācija vēsta par savu darbu, atrisinātajām problēmām un iecerēm.

Publiskus pārskatus regulāri sniedz **Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde**, informējot par izmaiņām likumos savā jomā, par klientu apkalpošanas uzlabošanu. Ar šo institūciju savā dzīvē jāsaskaras daudziem, tādēļ informācija var izrādīties noderīga.

Savus biļetenus veido mūsu valsts Ekonomikas ministrija. Šogad biļetens "Ziņojums par Latvijas tautsaimniecības attīstību" sniedz priekšstatu par ekonomiskās attīstības rādītājiem kopumā, par to, kuras nozares attīstās

strauji, kuras - ne.

Eiropas Integrācijas birojs izdod daudz literatūras, kura palīdz iegūt informāciju par Eiropas Savienību (ES). Pozitīvs balsojums 20. septembra referendumā nebūt nenozīmē, ka Eiropas Integrācijas birojam vairs nav ko darīt. Jautājumu par Latvijas nākotni ES joprojām ir daudz. Eiropas Integrācijas biroja izdotajā brošūrā "Kur Latvijā var atrast informāciju par Eiropas Savienību?" rodama ziņas par ES programmām Latvijā, valsts pārvaldes struktūrām, pašvaldību reģionālajiem informācijas centriem, kā arī neskaitāmām citām institūcijām, kuru darbība saistīta ar Latvijas iekļaušanos Eiropas struktūrās.

Doktors **Paul Downes** no Sv. Patrika koledžas Dublinā ir pamatīgi pētījis no heroīna atkarīgos, īpaši krievu valodā runājošo Igaunijas un Latvijas minoritāšu sociālo identitāti, uzrak-

stot grāmatu "**Living with heroin: Identity, social exclusion and HIV among the Russian - speaking minorities in Estonia and Latvia**". Atkarība no heroīna ir raksturīga daudziem cilvēkiem visur pasaulē, ne tikai postsocialisma valstīs. Heroīns nešķiro cilvēkus pēc viņu dzimtas valodas vai tautības, taču monogrāfijas autors izpētījis vienu specifisku grupu. Kāpēc viņi kļuvuši par narkotiku lietotājiem? Katram savi cēloņi, taču vērojamas vairākas kopīgas likumsakarības, piemēram, savas valsts valodas nemācēšana, kas savukārt izraisa izolacionismu, neprasmī vai nevēlēšanos integrēties mītnes zemē. Latviešu lasītājam šis ir analītisks skats no malas, bet tāreizumis redzams labāk.

LU Bibliotēka grāmatu sūtījums saņem ar prieku un pateicas ikvienam savam atbalstītājam par sadarbību.

VIJA APINĪTE

atceramies

Zinātnieki no Čehoslovākijas LU

(Turpinājums. Sākums "UA" Nr. 3.)

No 1902. līdz 1918. gadam profesors **B. Hroznijs** strādāja Vīnes universitātes bibliotēkā. Vēl pirms Pirmā pasaules kara viņš publicēja veselu rindu darbu par senās Bābeles vēsturi, kultūru un ekonomiku, un, pēc speciālistu domām, tie nav zaudējuši savu zinātnisko nozīmi arī mūsdienās. Viņš laida klajā arī pētījumus par šumeru mitoloģiju un šumeru un akādiešu ķīlrakstu pieminekļu analīzi. Taču pasaules slavu viņam atnesa 1915. gadā publicētais raksts "Die Lösung des hethitischen Problems" ("Hetu problēmas atrisinājums"). Tajā B. Hroznijs izklāsta hetu ķīlrakstu tekstu interpretācijas principus (heti - tauta, kas apdzīvoja Mazāzijas centrālo daļu un radīja varenu valsti, kas eksistēja no XVIII līdz XII gadsimtam pirms Kristus). Viņš atklāja daudzu hetu valodas vārdu un formu nozīmi. Balstoties uz šiem rezultātiem, zinātnieks izdarīja slēdzienu par šīs valodas piederību pie indoeiropiešu valodu grupas, sīku savas koncepcijas izklāstu sniedzot monogrāfijā "Die Sprache der Hethiter" ("Hetu valoda", 1916. g.). Pateicoties šiem darbiem, kļuva iespējams izziņāt hetu valsts vēsturi, kam bija liela nozīme Seno Austrumu izpētē un izpratnē vispār. B. Hroznijs (1919. gadā kļuva par Prāgas universitātes profesoru) izdeva vairākus no vēstures vie-

doķļa svarīgus hetu tekstus ar tulkojumu un komentāriem; viņa hetu likumu izdevums "Code hitite" franču valodā, kas tika publicēts 1922. gadā, vēl līdz mūsdienām tiek uzskatīts par paraugu. Viņa raksts par hetiem Britu enciklopēdijas 14. izdevumam (1929. g.) bija pirmais mēģinājums sintezēt zināšanas par šīs valsts vēsturi un kultūru, kas tika gūtas, atšifrējot hetu tekstus. 1924. - 1925. gadā B. Hroznijs vadīja arheoloģiskos izrakumus Turcijā. Tie deva nozīmīgu materiālu hetu valsts vēsturē. Profesors ir radījis arī interesantas zinātniskās koncepcijas, kuras izskaidro Priekšāzijas tautu etnoģenēzi. 1937. gada 22. un 23. februārī viņš LU nolasīja lekcijas par hetu tautu, tās rakstiem un valodu.

Cik mums zināms, pēdējais čehu zinātnieks, kurš apmeklēja mūsu Universitāti, bija teoloģijas profesors **Dr. F. Zilka**. 1938. gada martā viņš LU nolasīja šādas lekcijas:

10. martā - "Die neutestamentliche Grundlage der Kollektiv - sozialen Auffassung des Christentums" ("Kristietības kolektīvi - sociālās uztveres jauntestamentiskais pamats");

12. martā - "Die geistlichen und kulturellen Strömungen im Tschechoslovakischen Volk und Staat" ("Garīgās un kultūras vēsmas čehu tautā un valstī").

Nekādas tuvākas ziņas par šo viesi atrast neizdevās.

Vienīgais krievu zinātnieks, par kuru noteikti zināms, ka viņš uzstājies ar lekciju LU, bija pazīstamais vēsturnieks **Aleksandrs Kizeveters** (A. Ēčāā-āčāā, 1866 - 1933). Viņa senči bija ienācēji no Tiringas, vectēvs pārcēlās uz dzīvi Krievijā. 1884. gadā A. Kizeveters iestājās Maskavas universitātes Vēstures un filoloģijas fakultātē, kuru pabeidza 1888. gadā. Izcilā krievu vēsturnieka V. Kļučevska (A. Ī. Ēčp-āānēēē, 1844 - 1911) vadībā A. Kizeveters veidojās kā zinātnieks, viņa vadībā pētīja muižnieku zemes īpašumu veidošanas jautājumus Krievijā no XVI līdz XVII gadsimtam. No 1897. gada viņš Maskavas universitātē lasīja speciālos historiogrāfijas, XIX gadsimta pirmās puses iekšpolitikas, 1861. gada zemnieku reformas kursus. A. Kizeveters publicēja veselu rindu fundamentālu darbu par Krievijas vēsturi, kuru pamatā bija milzīgs, lielā mērā pirmoreiz zinātniskajā aprītē iesaistīts dokumentālais materiāls: "Īñāānēāy īāūēīā ā Ģññēē XVIII ñōēāōēy" ("Miesta kopiena XVIII gadsimta Krievijā", 1903), "Āđīāīāīā īīēīēāēā Āēāōāđēū II" ("Katrīnas II pilsētu nolikums", 1909), "Āēūāēy īñēīāñēī ā īēōī-āñōāā" ("Maskavas kupču gilde", 1915), kā arī vēsturiski publicistiskus darbus.

Pēc boļševiku nākšanas pie varas A. Kizeveters ieņēma skaidri antikomunistisku nostā-

ju, divreiz (1918. un 1922. gadā) viņu arestēja čeka, bet 1922. gada septembrī viņš kopā ar lielu grupu izcīlu krievu inteliģences pārstāvju tika izsūtīts uz Vāciju. 1923. gadā zinātnieks apmetās Prāgā, kur bija Krievijas vēstures profesors Krievu Juridiskajā institūtā, Krievu Tautas universitātē, Kārļa universitātē; ar lekcijām par krievu vēsturi un kultūru viesojās Čehoslovākijas, Vācijas un Dienvidslāvijas pilsētās. 1917. gada 26. februārī Latvijas Universitātes svētku zālē profesors A. Kizeveters nolasīja lekciju par Krievijas jaunāko laiku vēsturi.

No arhīvu materiāliem redzams, ka 1925. gada martā LU Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātei bija nodoms uzaicināt nolasīt lekciju kursu no piecām divas stundas garām lekcijām citu krievu zinātnieku, kurš pēc boļševiku apvērsuma atradās aiz Krievijas robežām - pazīstamo speciālistu statistikas jomā profesoru **Aleksandru Čuprovu** (A. ×ōīōīā, 1874 - 1926). 1896. gadā beidzis Maskavas universitātes Fizikas un matemātikas fakultāti, viņš vairākus gadus pavadīja ārzemēs - Vācijas universitātes un zinātniskajos centros, gatavojot materiālus doktora disertācijai, kuru sekmīgi aizstāvēja 1901. gadā.

No 1902. gada A. Čuprovs lasīja statistikas kursu un vadīja semināru vienā no labākajām pirmsrevolūcijas Krievijas aug-

stākajām mācību iestādēm - Pēterburgas Politehniskajā institūtā. Viņa piedāvātā statistikas pasniegšanas sistēma, pēc speciālistu domām, ir līdz šim nepārspēta. No 1911. gada A. Čuprovs nodarbojās ar statistikas matemātisko metožu izstrādi. Viņa zinātniskie sasniegumi šajā jomā bija tik nozīmīgi, ka 1917. gadā Krievijas Zinātņu akadēmija ievēlēja viņu par savu korespondētājlocekli. A. Čuprovs bija arī Starptautiskā Statistikas institūta loceklis, Londonas Karaliskās Ekonomikas biedrības korespondētājloceklis. A. Čuprova zinātniskās idejas lielā mērā iespaidoja statistikas attīstību Krievijā un ārzemēs, viņa krievu valodā rakstītie darbi tika tulkoti un izdoti citās valstīs. 1917. gada vašarā nonācis Stokholmā, A. Čuprovs Krievijā vairs neatgriezās, bet dzīvoja Berlīnē, Drēzdenē, Prāgā, kur nodevās tikai zinātniskajiem pētījumiem. Neizdevās noskaidrot, vai viņš pieņēma mūsu Universitātes ielūgumu.

(Turpinājums sekos)
GEORGS BRIEŽKALNS,
LU Bibliotēkas bibliogrāfs

Par bīskapu profesoru Boļeslavu Sloškānu, kuram šogad apritētu 100 gadu, lasiet Ērika Sārta rakstā mūsu mājas lapā internetā: www.lu.lv/ua.

Projekts "Lilya 4-ever. Nē cilvēku tirdzniecībai!" - īpaša iespēja studentiem

Savu darbu ir sācis informatīvi izglītojošs Amerikas Savienoto Valstu un Zviedrijas Karalistes vēstniecību rīkots kultūras projekts "Lilya 4-ever. Nē cilvēku tirdzniecībai!". Tā mērķis - informēt jauniešus vecumā no 15 līdz 20 gadiem par pasaules mēroga sociālu problēmu - cilvēku tirdzniecību - un pievērst visas sabiedrības uzmanību iespējamajiem draudniem un riskam.

Šis projekts ir izaicinājums un iespēja katram. Izaicinājums tiem, kas vēlas darboties un palīdzēt, bet iespēja tiem, kas gatavi uz dzīvi paraudzīties citām acīm.

Lai arī projekta tiešā mērķauditorija nav studenti (netieši tomēr ir), atsaucoties uz Latvijas studentu vortāla www.studentnet.lv ierosinājumu, Latvijas studentu organizācijām, jo īpaši augstskolu studentu pašpārvaldēm, pastāv iespēja ne vien pieteikties kā projekta atbalstītājam un sadarbības partnerēm, bet arī pieteikt organizētas grupas uz projekta laikā demonstrētajiem filmas seansiem (tie ir bez maksas). Papildu informāciju meklējiet internetā: www.studentnet.lv/dzivojam.

Projekta filma "Lilya 4-ever" / "Mūžīgi Lilija"

Režisors: Lukass Mudišons.

Lomās: Oksana Akinšina, Artjoms Bogučarskis, Ļubova Agapova.

www.trustfilm.dk/off_vis_fil_m.asp?id=58.

Nemitīgi runājot par sarežģījumiem, cilvēki bieži kļūst "imūni". Viņus vairs nesaņiedz informācija, skatīti un problēmas. Diemžēl nereti viņiem vienaldzīgi kļūst arī citi cilvēki. To varētu saukt par "imunitāti" pret cilvēkiem un viņu dzīves grūtībām.

Dodoties uz filmas "Lilya 4-ever" seansu Ziemeļvalstu filmu festivāla laikā, manī apmānīja tās nosaukums. Šķita, ka kopā ar anotāciju lasīto tas izpaudīsies kā filma par jauniem un izaicinājumiem. Varēja jau iedomāties, ka šie izaicinājumi atšķirsies no "normālajiem" tādā ziņā, ka priekšstati par bijušās Padomju Savienības zemēm (izņemot Baltijas valstis) man nav tie pozitīvākie un dzīves apstākļi tur atšķiras no vidējā Eiropas standarta.

Tomēr stāsts, kas jādzīvo kopā ar filmas galveno varoni Lilju, nav ierakstāms parasta-

jos priekšstatos par dzīvi, kuru pazīstam vai uzskatām, ka pazīstam. Protams, ja filmā atainoto vispār ir iespējams saukt par dzīvi.

Ļaunums, kas nemitīgi izaicina Lilju, ir pati pilnība. Tas māk atrast visvārākās vietas - mātes mīlestību aizstāj klaja nelietība, cerēto radnieces palīdzību nomaina bezkaunība, klases biedru un tuvākās draudzenes atbalsta vietā stājas vardarbība, izsmiekls un izvarošana.

"Lilya 4-ever" nav domāta izklaidei, jo kā gan var izklaidēt filma, kas dzīvi rāda ticamu. Nežēlīgi ticamu. Tik bieži redzam filmas, kas ir mākslīgas gan saturiski, gan praktiski. "Lilya 4-ever" ir brīdinājums un viela pārdomām visiem, jo īpaši tiem, kas parasti saka, ka problēmas neattiecas uz mums vai ka gan jau paši tiksim galā. Vardarbība bieži nāk ar smaidu uz lūpām un sola palīdzību no visas sirds. Nav tā, ka nevajadzētu nevienam ticēt, taču jābūt piesardzīgiem. Mums visiem.

TĀLIVALDIS KRONBERGS,

Latvijas studentu vortāla www.studentnet.lv redaktors

Jauna izdevniecība

Central European Science Journals

www.cesj.com

Central European Science Journals is a new, fast-growing publishing house. We offer mathematics, chemistry and physics science journals on-line. We sell our products to university libraries all around the world.

We also offer internships for students (in general but not only for students) to give them a chance to participate in interesting projects, gain professional experience and acquire new skills and knowledge.

In regard to the on-line partnership and the specification of assigned tasks, the intern develops his world-wide-web usage skills. Major part of given tasks requires finding demanded information and presenting them in form of a report (database in Excel sheet or in text format - .pdf, .rtf or .doc). During their realization, the intern has an opportunity to learn the methods of on-line marketing and basics of e-publishing and its environment. The range of tasks assigned to interns is various and because

of constant development of our enterprise, new ones are being sequentially made.

We provide constant on-line contact to, if needed, serve with advice or help with given tasks.

The internship length is not limited. However, one of the conditions of receiving our reference letter is having had at least 120 hours worked with given tasks. We could not possibly check how much time did the intern precisely spend; that is why we ask about the time that the candidate could possibly offer for our cooperation. Of course the internship length, could be extended candidate willing. The reference letter is sent by traditional mail. It is a statement of undergone probation in our company including a description of tasks executed by the intern and a general opinion about his achievements.

The sense of our cooperation:

· We do not give daily limits of work time

· On-line: we contact and exchange information on-line
The tasks:

· Implement subject classification system in our databases
· Searching of the information on websites in English (mainly)

· Creation of data bases in *.xls or *.doc format

· Proper presentation of information (reports and analysis)

· The length of the internship is to be discussed

The values for students:
· Getting the experience in real company environment

· Participation in creating of an investment project from the basis

· Possibility to become acquainted with the e-publishing industry

· A references letter

Please note that we do not offer financial profits.

For extended information please visit our website: www.cesj.com.

"Universitātes Avīze"

(Iznāk katru otro otrdienu)

Redaktore ILZE BRINKMANE
Tekstus rediģē IEVA ZIEMELE
Fotogrāfs TOMS GRĪNBERGS
Tekstus ievada BRIGITA KERSTENA
Datorsalikumu veido GUNTARS STEPĀNS

Posieties uz balli!

Savu laiku plānojam. Arī brīvo laiku. Šķiet, pavisam drīz (iespējams, staltbrieža vilktās kamanās, bet varbūt limuzīnā) atbrauks Ziemassvētku vecītis, lai vestu prieku un dāvanas gan lieliem, gan maziem. Mūsu *Alma mater* jau laikus rīkos Ziemassvētku balli, lai Ziemassvētku gaidīšanas prieks Universitātes darbiniekiem būtu kopīgs.

19. decembrī plkst. 18.00 Lielajā aula un Mazajā aula skanēs mūzika, lai dejotu, savu balsi varēs izmēģināt, dziedot karaoke, fotogrāfs iemūžinās bildes atmiņu albumiem...

Posieties uz balli, un ziema šķitīs balta un priecīga!

Andas Lases zīm.

Lai pastaiga mežā sagādātu prieku

Viens no labākajiem veidiem, kā veselīgi un aktīvi atpūsties, ir skaista pastaiga svaigā gaisā pa mežu. To, protams, var apvienot ar pēdējo šrudens sēņu meklēšanu, ja sūnās vēl izdodas kādu atrast. Kamēr nav sākušās lietavas un vējš kokiem nav norāvis visas sārtās lapas, pastaigai mežā ir ideāls laiks. Lai neatgādītos nekas neparedzēts, der atcerēties dažas senas patiesības un nedaudz uzmanīties.

Tā kā rudens ir aktīva lielo dzīvnieku medīšanas sezona, pirms došanās uz mežu nenāktu pa sliktu noskaidrot, vai tur nav ielānātas medības. Ja dzīvo tuvu mežam, var novērot mednieku pulcēšanos un kustību, kā arī dzirdēt šāvienu trokšņus. Oficiāli medības ar dzīvniekiem sākas 1. oktobrī, tad dzīvniekus nav iespējams dzirdēt pat pie labākās gribas. Nekādā gadījumā neejiet mežā, ja tur notiek medības!

Jausot ziemas tuvumu, mežos biežāk var pamanīt rosāmie vilkus. Veseli dzīvnieki cilvēkam, protams, virsū nemetīsies. Vilki parasti nodara "skādi" zemniekiem - visbiežāk uzbrūk lopiem, kas nav pieskatīti un pa nakti atstāti ganībās. Vasaras sezonā, kad vilcēni ir mazi, vilki uzvedas klusu un ir tikpat kā nemanāmi, bet rudenī, kad mazuļi paauģušies, visi kopā dodas medībās. Arī vilku gaudošana lielākoties dzirdama tieši rudenī, līdz oktobra beigām.

Nenāktu par ļaunu uzmanīties arī no me-

žacūkām. Tās ir tipiski bara dzīvnieki, kas mīt egļu vai jauktu koku mežos. Nav īpaši patīkami sastapties ar mežakuili, kurš sver vidēji 200 līdz 250 kg. Par mežacūku klātbūtni var vēstīt izraknāts kartupeļu lauks mežmalā vai mitrākā vietā, dumbrājā ar dubļiem notriepiti koki. Papriekšu mežacūkas mēdzot izvārtīties peļķēs vai dubļos un pēc tam pie koka stumbra noberzt sānus. Kuīļa izdarības ir vēl amizantākas - tas ar ilķņiem plēš koka mizu, lai kažokā nokļūtu tekošie sveķi, kas dzīvnieku pasargā no kukaiņiem. Tātad, ja redzat istus "cūku rakumus" - kokiem noplēstu mizu, izbradātas dubļainas peļķes -, uzmanieties!

Salīdzinājumā ar latviešiem mūsu ziemeļu kaimiņiem igauņiem jāpiesargās no vēl viena pamatīga meža iemītnieka. Igaunijā pēdējos gados stipri savairojušies lāči. Šie dzīvnieki sagādā ne vienu vien problēmu. Sakarā ar Igaunijas iestāšanos Eiropas Savienībā lāču medības, neskatoties uz dzīvnieku lielo skaitu šīs valsts mežos, iespējams, tiks aizliegtas, jo citur Eiropā tie ir reti un sargājami meža iemītnieki.

LĀSMA ĢIBIETE

Andas Lases zīm.